

HANDREIKING

Grijp- en oppervlakteredding bij waterongevallen

VOORWOORD

Het redden van mens en dier behoort tot de primaire taken van de brandweer. Daarbij horen ook reddingen op het water, die vaak onder een enorme tijdsdruk plaatsvinden als er slachtoffers moeten worden gered. Iedere collega kan een grijpredding uitvoeren, maar als waterongevallen verder van de kant zijn of het water dieper is, kunnen we een beroep doen op oppervlaktereddingsteams of duikteams. Allebei zijn hier speciaal voor opgeleid.

De voorliggende handreiking over grijp- en oppervlakteredding bij waterongevallen is het resultaat van landelijke samenwerking door vakspecialisten. Ik wil de samenstellers hiermee complimenteren. Deze belangrijke brandweertaak raakt namelijk meerdere facetten van het brandweervak. Met deze handreiking geven we invulling aan de behoefte om te komen tot meer eenduidigheid, hetgeen geen gemakkelijke opgave is geweest. Het organiseren van het veilig en adequaat uitvoeren van deze brandweertaak is complex. Maar de brandweer doet deze 'natte' brandweertaak niet voor niets: in ons waterrijke land komen relatief veel ongevallen voor op, rond en in het water. Al in 2002 heeft in Nederland een wereldcongres plaatsgevonden over het onderwerp verdrinking, waaruit diverse aanbevelingen zijn voortgekomen en waar veel expertise is gedeeld. Eén van die aanbevelingen is dat iedere hulpverlener wordt geacht zwemmend te kunnen redden. Vanuit dit vertrekpunt is deze handreiking opgesteld.

Dit document helpt de veiligheidsregio's bij het op- of bijstellen van beleid op dit gebied. De handreiking geeft duidelijkheid aan brandweercommandanten. Zij kunnen binnen de gestelde kaders vanuit hun werkgeversrol het werk volgens de principes van veiligheid en gezondheid organiseren. Met het stellen van deze kaders wordt bevorderd dat in Nederland de waterongevallentaak eenduidig door de brandweer wordt uitgevoerd. Bovenal biedt deze handreiking een helder handelingsperspectief voor brandweerpersoneel.

Stephan Wevers
Voorzitter Brandweer Nederland

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	1
1 Organisatie	3
2 Grijpredding	5
3 Oppervlakteredding	6
4 Veiligheid	8
5 Vakbekwaamheid	9
Literatuur	11
Verklarende woordenlijst	12
Definities	13
Colofon	14

INLEIDING

De Nederlandse brandweer is een veelzijdige organisatie met een grote diversiteit aan taken. De meest bekende taak is brandbestrijding, maar ook (technische) hulpverlening, incidentbestrijding gevaarlijke stoffen en waterongevallenbestrijding kan de brandweer tot het takenpakket rekenen. Deze handreiking focust op de laatstgenoemde taak, en dan specifiek op het onderdeel grijp- en oppervlakteredding.

Aanleiding

De *Handreiking grijp- en oppervlakteredding* (hierna te noemen de Handreiking) is opgesteld, omdat er binnen Brandweer Nederland behoefte is aan meer eenduidigheid op het gebied van grijp- en oppervlaktereddingen. Een gebrek aan eenduidigheid leidt tot gevaarlijke situaties, verschil in verwachtingen tussen veiligheidsregio's en verkeerde beeldvorming bij burgers. De Handreiking is tevens ondersteunend aan beleid dat de veiligheid en gezondheid van werknemers moet borgen bij werkzaamheden in opdracht van een werkgever.

Doel

De Handreiking is een adviserend document dat veiligheidsregio's helpt om eenduidig beleid op te stellen omtrent grijp- en oppervlaktereddingen.¹ Met dit document kan worden afgewogen aan welke eisen een veiligheidsregio wil voldoen, in relatie tot de specifieke risico's van het verzorgingsgebied en de mogelijkheden van de (repressieve) organisatie. De Handreiking dient als een aanvulling op bestaand beleid of als ondersteuning bij het opstellen hiervan.

Achtergrond

De Handreiking is een nadere uitwerking van de *Visie Waterongevallenbeheersing Brandweer* waarin staat dat: "De brandweer zich vanuit wettelijk en maatschappelijk perspectief blijvend verantwoordelijk acht voor de uitvoering van 'natte' reddings- en hulpverleningstaken."² De Nederlandse wet schrijft niet voor welke soort taken de brandweer moet uitvoeren, dit heeft de brandweer zelf gedaan in dezelfde *Visie Waterongevallenbeheersing*.³ Dit heeft geleid tot de visie dat 'natte' incidentbestrijding modulair en complementair opgebouwd dient te zijn. Grijpredding, oppervlakteredding en werken onder overdruk vormen de invulling van deze 'natte' incidentbestrijding.

Afbakening

De Handreiking is gericht op een maatgevend scenario.⁴ Uitzonderingen op het maatgevend scenario komen niet aan bod omdat dit regionaal maatwerk is.

In de Handreiking worden alleen werkzaamheden uiteengezet met betrekking tot de grijp- en/of oppervlaktereddingen. Werkzaamheden onder overdruk vallen niet onder deze Handreiking en zijn beschreven in de *Werkinstructie Werken onder Overdruk*.⁵ De samenwerking tussen grijp- en oppervlakteredders in relatie tot een duikteam valt buiten de scope van de Handreiking, omdat dit regionaal maatwerk is.

Totstandkoming en beheer

De Handreiking is een samenwerkingsproduct van diverse experts op het gebied van waterhulpverlening. De inhoud is grotendeels gebaseerd op de resultaten van het onderzoek *De feiten boven water* van de Brandweeracademie en eerder verschenen documentatie met betrekking tot grijp- en oppervlaktereddingen.

Omdat het brandweervak continu aan veranderingen en nieuwe inzichten onderhevig is, wordt de Handreiking als 'levend document' beschouwd. Indien er aanleiding toe is, wordt de Handreiking aangepast en bij significante wijzigingen weer voorgelegd aan Brandweer Nederland. Het Instituut Fysieke Veiligheid (IFV) draagt zorg voor het beheer van de Handreiking.

¹ Een Handreiking is een publicatie waarin een organisatie- en/of toepassingsgerichte methodiek is vastgelegd. Het gaat daarbij om leerervaringen en leerpunten, best practises, deskundigen-, beleid- en uitvoeringsadviezen. Een handreiking is adviserend. (Bron: IFV).

² NVBR, *Visie waterongevallenbeheersing brandweer 2010-2014* (Arnhem 2010) 10.

³ NVBR, *Visie waterongevallenbeheersing brandweer 2010-2014* (Arnhem 2010) 10.

⁴ Het maatgevende scenario gaat uit van het maximaal uitvoerbare scenario voor één eenheid.

⁵ Brandweer Nederland, *Werkinstructie werken onder overdruk brandweer* (Arnhem 2015).

LEESWIJZER

De Handreiking bestaat uit twee delen, basisinformatie (deel I) en achtergrondinformatie (deel II).

Deel I bestaat uit vijf hoofdstukken:

- Hoofdstuk 1 beschrijft de wijze waarop de waterongevallenbestrijding binnen de brandweer is georganiseerd en het wettelijk kader met bijbehorende terminologie. Ook de rol van de organisatie en bijbehorende verantwoordelijkheden komen aan bod.
- Hoofdstuk 2 en 3 beschrijven de grenzen, de samenstelling van de eenheden, de taakstelling en de benodigheden voor het uitvoeren van een grijp- en oppervlakteredding.
- In hoofdstuk 4 staat arbeidsveiligheid centraal met een focus op de Arbeidsomstandighedenwet en arbeidshygiëne.
- Hoofdstuk 5 gaat in op vakbekwaamheid. In het hoofdstuk is specifiek aangegeven welke kennis en vaardigheden een hulpverlener nodig heeft om veilig en adequaat te kunnen werken.

Deel II bestaat uit vijf hoofdstukken:

- Hoofdstuk 1 bestaat uit *best practices* op het gebied van grijp- en oppervlaktereddingen.
- Hoofdstuk 2 gaat in op veiligheid, meer specifiek op risico's en arbeidshygiëne.
- Hoofdstuk 3 beschrijft uit welke elementen een procedure omtrent grijpredding moet bestaan en bevat een voorbeeldprocedure oppervlakteredding, gebaseerd op bestaande procedures.
- Hoofdstuk 4 bevat suggesties voor persoons- en reductrusting met onderscheid in essentiële en optionele uitrusting.
- Hoofdstuk 5 beschrijft de vakbekwaamheidseisen voor grijp- en oppervlakteredding.

1 ORGANISATIE

1.1 Waterongevallenbestrijding binnen de brandweer

Nederland is een waterrijk land. Dit betekent dat de primaire taak van de brandweer – het redden van mens en dier – ook geldt voor incidenten op en in het water. De brandweer rukt dagelijks uit voor waterongevallen.⁶

Waterongevallenbestrijding (WOB) wordt onderscheiden in: grijpredding door een brandweereenheid, oppervlakteredding door een daarvoor opgeleide brandweereenheid (oppervlaktereddingsteam of een duikteam) en werken onder water met behulp van overdruk door brandweerdrukteams. Deze taken staan bekend als de 'natte' brandweertaken.⁷ Elk van de bovenstaande taken kan zelfstandig door een eenheid worden uitgevoerd, maar het uitgangspunt is dat deze eenheden complementair aan elkaar zijn. Complementariteit uit zich in ondersteuning en eventuele samenwerking.

1.2 Wettelijk kader

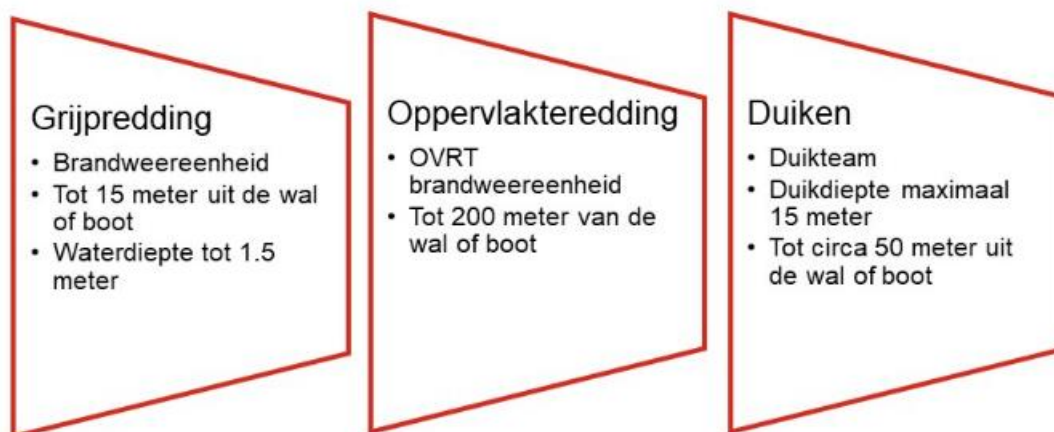
De 'natte' taken van de brandweer staan niet uitvoerig beschreven in de Wet veiligheidsregio's (Wvr) of het Besluit Veiligheidsregio's (Bvr). Volgens artikel 2a van de Wvr is het college van burgemeester en wethouders belast met de organisatie van de brandweezorg. De burgemeester heeft het gezag bij brand en andere ongevallen.⁸ Middels artikel 10 van de Wvr is brandweezorg uitbesteed aan de veiligheidsregio's. In de Wvr en Bvr staan twee artikelen die specifiek verwijzen naar waterongevallen, te weten:

- Artikel 3, lid 1, sub b van de Wvr: het beperken en bestrijden van gevaar voor mensen en dieren bij ongevallen anders dan bij brand;
- Artikel 3.1.2, lid 2, sub d van het Bvr: een basisbrandweereenheid is belast met: ondersteuning bij waterongevallen.

Op basis van artikel 3 van de Wvr, het zogenaamde 'paraplu-artikel', voert de brandweer doorgaans diverse reddings- en hulpverleningstaken uit bij waterongevallen. De 'natte' taken, met uitzondering van de grijpredding, zijn dan ook niet gebonden aan opkomsttijden of inspanningsverplichtingen. Grijpredding is wel gebonden aan opkomsttijden aangezien het onderdeel is van de basisbrandweezorg. Het is aan veiligheidsregio's zelf om een norm (opkomsttijd) te stellen conform het regionaal dekkingplan met betrekking tot de uitvoering van overige 'natte' taken. Een verdere interpretatie van het wettelijk kader is eerder uitgewerkt in de *Visie Waterongevallenbeheersing* en komt verder niet in de Handreiking aan bod.⁹

1.3 Terminologie

Eenduidigheid van terminologie is essentieel om grijpen en oppervlaktereddingen veilig en adequaat uit te kunnen voeren. Het begrip basisbrandweereenheid staat omschreven in het Besluit Veiligheidsregio's (Bvr), de benaming oppervlaktereddingsteam niet. De Handreiking hanteert consistent de termen brandweereenheid en oppervlaktereddingsteam. Brandweereenheid omdat grijpredding ook uitgevoerd kan worden door eenheden anders dan een basisbrandweereenheid.

Figuur 1 Systeemgrootte 'natte' reddingstaken

⁶ Statistieken via: @Waterongeval_NL, (Twitter).

⁷ NVBR, *Visie waterongevallenbeheersing brandweer 2010-2014* (Arnhem 2010).

⁸ Artikel 4-5 Wet Veiligheidsregio's.

⁹ NVBR, *Visie waterongevallenbeheersing brandweer 2010-2014* (Arnhem 2010) 10-12.

Het begrip 'oppervlaktereddingsteam' blijft gehanteerd aangezien dit begrip in de praktijk is ingeburgerd binnen de Nederlandse brandweer. De afkorting voor de taak oppervlakteredding is OVR en voor de eenheid oppervlaktereddingsteam OVRT.

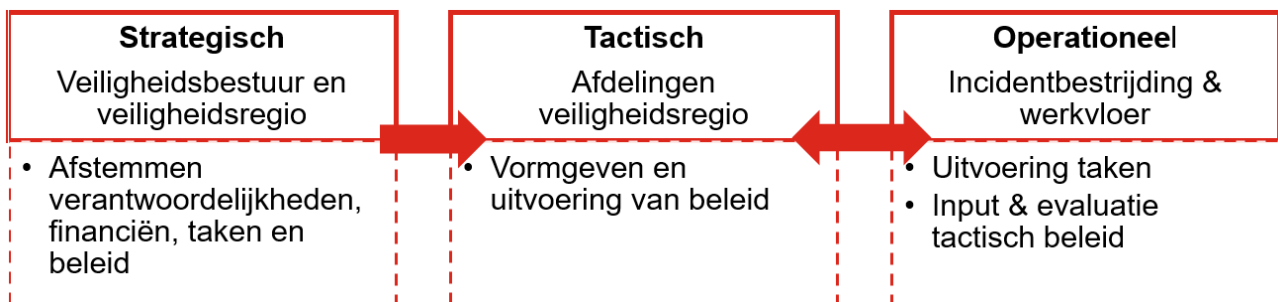
Wat betreft de samenstelling gaat de Handreiking – op basis van het Bvr – uit van een basisbrandweereenheid.¹⁰ Er is geen wettelijk kader voor de samenstelling van oppervlaktereddingsteams en zodoende is er dus ook geen wettelijk vereiste samenstelling van deze eenheid. Voor het veilig en adequaat uitvoeren van een oppervlakteredding wordt - op basis van *expert judgement* - geadviseerd dat een OVRT uit minimaal vier personen bestaat, waarvan minstens één bevelvoerder.¹¹

1.4 Organisatie en implementatie

Het organiseren van het veilig en adequaat uitvoeren van grijp- en/of oppervlaktereddingen is een complexe aangelegenheid. Onderstaand model kan als handvat dienen om de organisatie en het implementatieproces in te richten.

Op strategisch niveau bepaalt het veiligheidsbestuur welke 'natte' taken worden belegd bij de veiligheidsregio. De regionaal brandweercommandant is onder andere verantwoordelijk voor het veilig en adequaat organiseren van deze taken. Afhankelijk van de keuzes op strategisch niveau geeft het tactisch niveau invulling aan beleid op het gebied van de 'natte' taken. Relevante (strategische en/of tactische) onderwerpen zijn:

- opstellen van vakbekwaamheidseisen;
- opstellen van benodigde (werk)procedures;
- bepalen benodigde uitrusting en persoonlijke beschermingsmiddelen.

Figuur 2 Organisatiemodel

Het tactisch niveau houdt rekening met:

- het (inter)regionaal waterrisicoprofiel;
- interoperabiliteit tussen veiligheidsregio's;
- regionaal geïnventariseerde risico's en incidentenhistorie.

Gezamenlijk werken het strategisch en tactisch niveau toe naar een situatie waar er veilig en adequaat invulling kan worden gegeven aan grijp- en/of oppervlaktereddingen. Hierbij wordt rekening gehouden met input en verbeterpunten vanuit de werkvloer.

Het implementeren van (nieuwe) 'natte' taken is maatwerk en verloopt via een implementatieplan. Randvoorwaarden voor een implementatieplan omvatten:

- een projectplan waarin tijd, middelen en financiën aan bod komen;
- informeren van betrokkenen over nut, noodzaak en keuzes;
- onderricht met betrekking tot de inhoud van procedures/protocollen;
- borging van arbeidsveiligheid en arbeidshygiëne.

1.5 Verantwoordelijkheden

De regionaal brandweercommandant is verantwoordelijk voor het veilig en adequaat organiseren van de 'natte' taken. Tijdens een incident ligt de verantwoordelijkheid voor de uitvoering bij de hoogste operationeel leidinggevende ter plaatse. Dit ontslaat grijp- en oppervlakteredders niet van de verantwoordelijkheid om zelf veilig en adequaat te werk te gaan.

¹⁰ Op basis van artikel 3.1.5 lid 1 van het Bvr mag de samenstelling van een basisbrandweereenheid verschillen, mits daarmee wordt voorzien in een gelijkwaardig niveau van brandweezorg en er geen afbreuk wordt gedaan aan de veiligheid en gezondheid van het brandweerpersoneel. Aangezien de afwijking van de samenstelling van een brandweerbasis eenheid risico's met zich mee kan brengen dient dit per veiligheidsregio apart te worden georganiseerd.

¹¹ Zie hoofdstuk 3, paragraaf 3.2.

2 GRIJPREDDING

Iedere basisbrandweereenheid wordt geacht een grijpredding te kunnen uitvoeren. De grijpredding is geen specialistische taak, maar is onderdeel van de basisbrandweezorg. Onder een grijpredding wordt verstaan:

- Een redding van mens of dier in nood, in het water, nabij een wal, die in beginsel zonder specialistische uitrusting of team kan worden gered.¹²

2.1 Grenzen grijpredding

De afstandsgrens waarbinnen een grijpredding wordt uitgevoerd is 15 meter, gemeten vanaf de walkant en tot een diepte van 1,5 meter. Geadviseerd wordt om geen grijpredding uit te voeren als uit een risicobepaling ter plaatse blijkt dat risico's voor eigen brandweerpersoneel door situatiespecifieke omstandigheden onacceptabel zijn.¹³

Figuur 3 Systeemgrootte grijpredding

Bovenstaande grenzen zijn niet statisch. Het werkgebied kan worden verlegd, indien er gewerkt wordt vanaf een (brandweerhulp)vaartuig of ander drijvend (werk)platform. Als het werkgebied wordt verlegd dient de werkgever zorg te dragen voor een zo veilig mogelijke werkomgeving en een instructie over het veilig gebruik hiervan, overeenkomstig de zorg- en instructieplicht.¹⁴

2.2 Samenstelling

Uitgangspunt is dat een grijpredding wordt uitgevoerd door een basisbrandweereenheid. Afhankelijk van operationele keuzes kan een grijpredding ook worden uitgevoerd door een andere brandweereenheid, mits de uitvoering binnen de wettelijke kaders past.¹⁵

Samenstelling		
	Redders	Helpers
Zes personen	Nummer 1 en 2	Nummer 3 en 4
Vier personen	Nummer 1 en 2	Bevelvoerder en chauffeur
Twee personen	Nummer 1	Nummer 2

2.3 Taakstelling

De kerntaak bij grijpredding is het redden van mensen en dieren die zich in diverse typen oppervlaktewater bevinden. Redden is hierbij gedefinieerd als: 'Het zo veilig en snel mogelijk onttrekken van één of meerdere slachtoffers uit oppervlaktewater'.¹⁶

Een grijpredding is in de basis gericht op het redden van mens en dier, en is niet op berging van objecten, overleden personen of dieren. Alle andere werkzaamheden, buiten de bovenstaande taakstelling worden in principe niet uitgevoerd, tenzij regionaal anders wordt besloten en dit binnen de wettelijke taken van de brandweer past of daaruit voortvloeit.

2.4 Benodigheden

Voor het veilig uitvoeren van een grijpredding wordt geadviseerd om gebruik te maken van een werpzak met een drijvende lijn van maximaal twintig meter. Daarbij verdient het de voorkeur om een redvest te gebruiken, waarbij het mogelijk is om aangelijnd te werken.

Aanvullende benodigheden zijn te vinden in hoofdstuk 4 van deel II van de Handreiking.

¹² Brandweeracademie, *De feiten boven water*. Een onderzoek naar grenzen, taken, risico's en maatregelen bij oppervlakteredding (Arnhem 2015) 9.

¹³ Brandweeracademie, *De feiten boven water* (Arnhem 2015) 39-40.

¹⁴ Artikel 3, Arbeidsomstandighedenwet,.

¹⁵ Zie: paragraaf 1.2 en 1.3

¹⁶ Brandweeracademie, *De feiten boven water* (Arnhem 2015) 60.

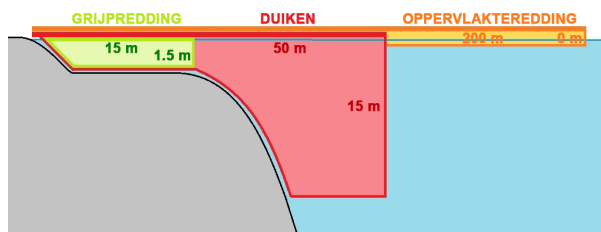
3 OPPERVLAKTE-REDDING

Een oppervlakteredding wordt uitgevoerd door een daarvoor opgeleid oppervlaktereddingsteam. Het uitvoeren van een oppervlakteredding vormt een 'brug' tussen een grijpredding en een duikinzet. Onder een oppervlakteredding wordt verstaan:

- Een redding van mens of dier in het water, waarbij het slachtoffer zichtbaar aan de wateroppervlakte is en maximaal tweehonderd meter uit de walkant ligt.¹⁷

3.1 Grenzen oppervlakteredding

De afstandsgrens waarbinnen een OVRT optreedt, is tweehonderd meter vanaf de walkant of gemeten vanaf een (brandweerhulp)vaartuig.

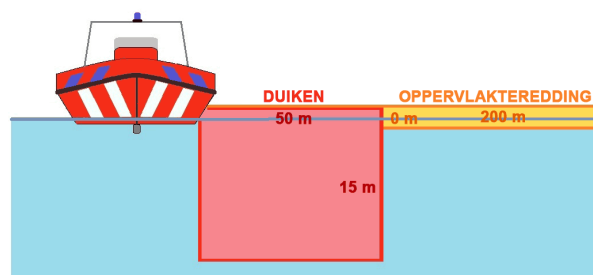
Figuur 4 Systeemgrootte oppervlakteredding

Een dieptegrens is niet van toepassing omdat een oppervlakteredder werkzaamheden verricht aan de oppervlakte. In geval van redding van een slachtoffer die onder de waterspiegel verdwijnt, kan een ultieme reddingspoging worden uitgevoerd door middel van een hoekduik.¹⁸ Geadviseerd wordt om geen oppervlakteredding uit te voeren als uit een risicobepaling ter plaatse blijkt dat risico's voor eigen brandweerpersoneel door situatiespecifieke omstandigheden onacceptabel zijn.¹⁹

Het werkgebied kan worden verlegd, indien er gewerkt wordt vanaf een (brandweerhulp)vaartuig of ander drijvend (werk)platform. Als het werkgebied wordt verlegd, dient de werkgever zorg te dragen voor een zo veilig mogelijke werkomgeving en een instructie over het veilig gebruik hiervan, overeenkomstig de zorg- en instructieplicht.²⁰

¹⁷ Brandweeracademie, *De feiten boven water* (Arnhem 2015) 9.

¹⁸ Instructie, uitvoering en normering m.b.t. een hoekduik is te vinden via deze [link](#).

Figuur 5 Systeemgrootte met betrekking tot een (brandweerhulp)vaartuig

3.2 Samenstelling

Voor het veilig uitvoeren van een oppervlakteredding wordt geadviseerd dat een OVRT minimaal bestaat uit:

- een bevelvoerder;
- twee zwemmende redders;
- een chauffeur en tevens assistent OVRT.

Eventueel aangevuld met:

- helper(s);
- een schipper, bij inzet van een (brandweerhulp)vaartuig.

Samenstelling OVRT		
	Zwemmende redders	Helpers
Zes personen	Nummer 1 en 2	Nummer 3 en 4
Vier personen	Nummer 1 en 2	Bevelvoerder en assistent OVRT

3.3 Taakstelling

De kerntaak bij een oppervlakteredding is het redden van mensen en dieren die zich in diverse typen oppervlaktewater bevinden. Redden is hierbij gedefinieerd als 'het zo veilig en snel mogelijk onttrekken van één of meerdere slachtoffers uit oppervlaktewater'.²¹ Berging van objecten, overleden personen en dieren behoort in principe niet tot de taakstelling van het OVRT.

¹⁹ Brandweeracademie, *De feiten boven water* (Arnhem 2015) 60.

²⁰ Artikel 3. Arbeidsomstandighedenwet.

²¹ Brandweeracademie, *De feiten boven water* (Arnhem 2015) 60.

Aanvullende taken en werkzaamheden zijn regionaal maatwerk, mits dit binnen de wettelijke taken van de brandweer past of daaruit voortvloeit.

Bijzondere werkgebieden zoals: ijs, drijfzand, stromend water en de zee kunnen tot het werkgebied van een OVRT behoren. Veilig en adequaat te werk gaan in deze werkgebieden is afhankelijk van de Risico Inventarisatie & Evaluatie (RI&E) die veiligheidsregio's zelf uitvoeren.

3.4 Benodigheden

Voor het uitvoeren van een oppervlakteredding is aanvullende uitrusting nodig. Deze is te onderscheiden in persoons- en reddinguitrusting.

Wat betreft persoonsuitrusting wordt geadviseerd om gebruik te maken van: een pak, onderkleding, zwemvest met een *quick release*-koppeling, handschoenen en vinnen. Betreffende de reddingsuitrusting is het advies om gebruik te maken van: een reddingsplank, een werpzak met minimaal 20 meter drijvende lijn en twee redlijnen van tweehonderd meter.

Bovenstaande benodigheden zijn schematisch weergegeven in hoofdstuk 4 van deel II van de Handreiking.

4 VEILIGHEID

4.1 Arbeidsomstandighedenwetgeving

Zoals iedere werkgever moeten ook veiligheidsregio's voldoen aan de Arbeidsomstandighedenwet (Arbowet). Voor werknemers bij de brandweer bestaat geen vrijstelling van de Arbowet, ondanks dat dit soms wel gedacht wordt.

De veiligheidsregio zorgt voor een zo veilig en gezond mogelijke uitvoering van de taken (Arbowet, art. 3.1). Zowel de werkgever als de werknemer zijn verantwoordelijk voor een veilige werksituatie.

Grijp- en/of oppervlaktereddingen kunnen gepaard gaan met risico's. Voordat deze werkzaamheden tot het takenpakket van een werknemer kunnen worden gerekend moet er eerst een Risico Inventarisatie & Evaluatie (RI&E) worden opgesteld. Een RI&E is zowel wettelijk verplicht, als noodzakelijk om betreffende werkzaamheden zo veilig en gezond als mogelijk uit te kunnen voeren. Veiligheidsregio's kunnen zelf een RI&E opstellen of laten opstellen, maar dienen deze te laten toetsen door een gecertificeerd kerndeskundige.²²

De RI&E is de minimale (wettelijke) norm op het gebied van arbeidsveiligheid. Het voeren van een arbeidsomstandighedenbeleid in de vorm van een Taak Risico Analyse(s) en een Laatste Minuut Risico Analyse (LMRA) zijn vereist voor het veilig uit kunnen voeren van een grijp- en/of oppervlakteredding.²³

4.2 Arbeidshygiëne

Arbeidshygiëne omvat de zorg voor een gezonde werkomgeving. Zowel bij het uitvoeren van een grijpredding als een oppervlakteredding kunnen werknemers in contact komen met schadelijke omgevingsfactoren.

Het herkennen van de gevaren bij waterongevallenbestrijding is noodzakelijk voor het veilig uit kunnen voeren van werkzaamheden. Teneinde gezondheidsschade te voorkomen moeten (preventieve) arbeidshygiënemaatregelen worden getroffen en nageleefd. Als uitgangspunt kunnen bestaande maatregelen binnen de regionale WOB-organisatie worden genomen of de achtergrondinformatie uit hoofdstuk 2, deel II van de Handreiking.

²² In het rapport: *De feiten boven water* staat omschreven op welke wijze veiligheidsregio's een RI&E kunnen opstellen.

²³ In het rapport: *De feiten boven water* staat omschreven op welke wijze veiligheidsregio's een TRA en LMRA kunnen opstellen.

5 VAKBEKWAAMHEID

5.1 Algemeen

Het veilig en adequaat uitvoeren van een grijp- en/of oppervlakteredding is mede afhankelijk van de kennis en kunde (vakbekwaamheid) van repressief brandweerpersoneel. Voordat personeel wordt ingezet voor een van beide taken wordt aanbevolen om aandacht te besteden aan theoretische inzicht, zwemvaardigheid en het te gebruiken materiaal. Deze aandachtsgebieden staan per taak puntsgewijs opgesomd.

5.2 Grijpredding

- Theorie
  - Personeel heeft theoretische kennis over het veilig en adequaat uitvoeren van een grijpredding en eventuele bijbehorende taken.
  - Personeel heeft theoretisch kennis op het gebied van arbeidshygiëne bij waterongevallen.
  - Personeel is bekend met de relevante onderdelen van het Landelijk Protocol Levensreddend Handelen Brandweer.
- Zwemvaardigheid
  - Personeel dat een grijpredding uitvoert, is zwemvaardig.
  - Veiligheidsregio's wordt geadviseerd om personeel (bij aanstelling) te testen op zwemvaardigheid.²⁴
  - Een aanbeveling is om personeel te scholen in zwemmend redden. Hierbij is het uitgangspunt dat bij (on)vrijwillig te water gaan het personeel zelfredzaam is, een slachtoffer kan redden en/of een collega in nood kan helpen.
- Materiaal
  - Personeel heeft geoefend met materialen en uitrusting die door de veiligheidsregio ter beschikking worden gesteld voor het uitvoeren van een grijpredding.

5.3 Oppervlakteredding

- Theorie
  - Personeel heeft theoretische kennis over het veilig en adequaat uitvoeren van een oppervlakteredding en eventuele bijbehorende taken.
  - Personeel heeft theoretisch kennis op het gebied van arbeidshygiëne bij waterongevallen.

- Personeel is bekend met de relevante onderdelen van het Landelijk Protocol Levensreddend Handelen Brandweer.
- Zwemvaardigheid
  - Veiligheidsregio's wordt aangeraden om personeel (bij aanstelling) te testen op zwemvaardigheid en/of te vragen om een KNZB Zwemdiploma (Koninklijke Nederlandse Zwembond).²⁵
  - Een aanbeveling is om personeel te scholen in zwemmend redden. Hierbij is het uitgangspunt dat bij (on)vrijwillig te water gaan het personeel zelfredzaam is, een slachtoffer kan redden en/of een collega in nood kan helpen
  - Het is wenselijk dat de oppervlakteredders in het bezit zijn van het diploma *oppervlakteredding* van Reddingsbrigade Nederland of een diploma/certificaat met vergelijkbare eindtermen.²⁶
  - Een aanbeveling is het diploma *Junior Lifeguard open water* of een diploma met vergelijkbare eindtermen te overwegen.²⁷
- Materiaal en uitrusting
  - Personeel is geoefend in het werken met materialen en uitrusting die door de veiligheidsregio ter beschikking worden gesteld voor het uitvoeren van de oppervlaktereddingstaak.

5.4 (Brandweerhulp)vaartuig

Personeel werkend vanaf een (brandweerhulp)vaartuig is:

- hiervoor gecertificeerd volgens de wettelijke eisen (zoals een vaarbewijs);
- opgeleid om samen te werken met brandweereenheid/OVRT;
- opgeleid en geoefend om het (brandweerhulp)vaartuig te besturen in verschillende (weers)omstandigheden;
- bekend en opgeleid met procedures die voor dat (brandweerhulp)vaartuig gelden (zoals man over boord-procedure);
- opgeleid en gecertificeerd om communicatie en/of technologische systemen te bedienen die noodzakelijk zijn voor het veilig en adequaat uitvoeren van de taak (bijvoorbeeld: marifoon, radar).

²⁴ Eisen KNZB Zwemdiploma zijn te vinden in Deel II, hoofdstuk 5 of via deze [link](#).

²⁵ Eisen KNZB Zwemdiploma zijn te vinden in Deel II, hoofdstuk 5 of via deze [link](#).

²⁶ Reddingsbrigade Nederland, [link](#).

²⁷ Reddingsbrigade Nederland, [link](#).

5.5 Vakbekwaam worden en blijven

Veiligheidsregio's zijn verantwoordelijk voor het vakbekwaam worden en blijven van hun personeel op het gebied van grijp- en/of oppervlaktereddingen. Het uitgangspunt is dat ieder op een veilige en adequate wijze te werk kan gaan door kennis en vaardigheden periodiek te onderhouden. Voor een blijvende vakbekwaamheid is het van belang om specifiek op deze taken toegespitste oefenprogramma's op te zetten en deze periodiek uit te voeren. Geoefendheid en vakbekwaamheid worden conform regionale eisen vastgesteld.

LITERATUUR

Arbeidsomstandighedenwet (versie 18 maart 1999), <http://wetten.overheid.nl/BWBR0010346/2016-01-01> (28 maart 2017).

Besluit Veiligheidsregio's (versie 24 juni 2010), <http://wetten.overheid.nl/BWBR0027844/2017-01-01> (28 maart 2017).

Bierens, J.L.M. *Handbook on drowning* (z.p. 2005).

Brandweeracademie, *De feiten boven water. Een onderzoek naar grenzen, taken, risico's en maatregelen bij oppervlakteredding* (Arnhem 2015).

Brandweer Nederland, *Werkinstructie werken onder overdruk brandweer* (Arnhem 2015).

Eisen Zwemdiploma KNZB, <https://www.superspetters.nl/ouders/knzb-zwemdiploma> (1 mei 2017).

Instructie hoekduik, <https://www.zwemwiki.org/tiki-index.php?page=Hoekduik> (1 mei 2017).

NVBR, *De Brandweer over morgen. Strategische reis als basis voor vernieuwing* (Arnhem 2010).

NVBR, *Nota Oppervlakteredding door de Brandweer*. Beschrijving van de oppervlaktereddingstaak van de brandweer (Arnhem 2010).

NVBR, *Visie waterongevallenbeheersing brandweer 2010-2014* (Arnhem 2010).

Opleidingen Reddingsbrigade Nederland, <https://www.reddingsbrigade.nl/wat-doen-we/opleidingen.html> (1 mei 2017).

Wet Veiligheidsregio's (versie 11 februari 2010), <http://wetten.overheid.nl/BWBR0027466/2017-01-01> (28 maart 2017).

VERKLARENDE WOORDENLIJST

B&W	College van burgemeester en wethouders
BVR	Besluit Veiligheidsregio's
KNZB	Koninklijke Nederlandse Zwembond
LMRA	Laatste Minuut Risico Analyse
OVR	Oppervlakteredding
OVRT	Oppervlaktereddingsteam
PBM	Persoonlijk Beschermingsmiddel
RI&E	Risico Inventarisatie & Evaluatie
TRA	Taak Risico Analyse
WOB	Waterongevallenbestrijding
WVR	Wet Veiligheidsregio's

DEFINITIES

Term	Definitie
(Brandweerhulp)vaartuig	Willekeurig vaartuig in dienst bij de brandweer, al dan niet met striping en/of optische & geluidssignalen.
Grijpredding	Een redding van mens of dier in nood, in het water, nabij een wal, die in beginsel zonder specialistische uitrusting of team kan worden gered.
Helpers	De personen die de redders ondersteunen gedurende de gehele inzet.
'Natte' taken	Taken waarvoor men bij de uitvoering ervan te water moet (varend, zwemmend of duikend).
Oppervlakteredding	Een redding van mens of dier in het water, waarbij het slachtoffer zichtbaar aan de wateroppervlakte is en maximaal 200 meter uit de walkant ligt.
Redden	Het zo veilig en snel mogelijk onttrekken van één of meerdere slachtoffers uit oppervlaktewater.
Zwemmende redders	De personen die in pak te water gaan en de daadwerkelijke redding uitvoeren.
Waterrisicoprofiel	Regionaal geïnventariseerde en geprioriteerde risico's, specifiek voor de waterrisico's binnen een regio.

COLOFON

Opdrachtgever

Raad van Brandweercommandanten (Brandweer Nederland), namens deze de stuurgroep: Rob Brons, Esther Lieben en Lex Tillart.

Opdrachtnemer

Programmaraad Incidentbestrijding (Brandweer Nederland), namens deze: Jan Hazeleger

Uitvoering

Martijn van Straten Veiligheidsregio Haaglanden en Reddingsbrigades Nederland
Ferdi Verhulst Brandweer Nederland en Veiligheidsregio Utrecht

Leden werkgroep

Eelke Bragt Veiligheidsregio Fryslân
Patrick Dams Veiligheidsregio Gelderland-Zuid
Rolf van Gerven Veiligheidsregio Gelderland-Midden
Siep Hania Veiligheidsregio Gelderland-Zuid
Patrick Hees Veiligheidsregio Limburg-Noord
Bert Kesimaat Veiligheidsregio Fryslân
Marleen Kouwyzer Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond
Rob Lange Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond
Wally Paridaans Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost
Hans de Reuver Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond
Piet Stroet Veiligheidsregio Flevoland
Frans van der Veen Veiligheidsregio Gooi en Vechtstreek

In samenwerking met

- Brandweeracademie
- Vakgroep Waterongevallenbeheersing
- Vakgroep Arbeidsveiligheid

Eindredactie

Communicatieteam Brandweer Nederland

Tijlijn

Samenkomst	Aanwezig	Datum
Kennisname van rapport: De feiten boven water en opdracht tot start Handreiking	PRIB	19-11-2015
Bestuurlijke verkenning en formeren uitvoeringsgroep	PRIB/Brandweer Nederland	November/december
Start project Handreiking Grijp- en Oppervlakteredding	Stuurgroep RBC, PRIB, Brandweer Nederland	18-1-2016
Opstellen projectplan, formeren werkgroep, brononderzoek en verdere verkenning	Uitvoering	Februari t/m juni
Gezamenlijke schrijfsessie	Uitvoering	08-09-2016
Bespreken vorderingen Handreiking	Stuurgroep RBC	16-09-2016
1 ^e revisie Handreiking	Werkgroep, uitvoering	27-10-2016
Gezamenlijke schrijfsessie	Uitvoering	8-12-2016
2 ^e revisie Handreiking	Werkgroep, uitvoering	19-12-2016
Verdieping arbeidsveiligheid gedeelte	Uitvoering	18-01-2017
Gezamenlijke schrijfsessie	Uitvoering	24-01-2017
Voorbespreking revisie	Stuurgroep, PRIB, uitvoering	20-02-2017
Revisie Handreiking	Stuurgroep, uitvoering	01-03-2017
3 ^e revisie Handreiking	Werkgroep, uitvoering	06-03-2017
Gezamenlijke schrijfsessie	Uitvoering	23-03-2017
Afronding	Uitvoering	Maart/april

Bespreking Programmaraad Incidentbestrijding	Stuurgroep RBC, PRIB, Uitvoering	12-05-2017
Vaststelling versie 1.0 in Programmaraad Incidentbestrijding	Stuurgroep RBC, PRIB, Uitvoering	23-06-2017
Ter kennisname Handreiking	Raad van Brandweercommandanten	7-12-2017

Arnhem, januari 2018. Versie 1.0 vastgesteld op 23 juni 2017 door de Programmaraad Incidentbestrijding.

Brandweer Nederland
Kemperbergerweg 783
6861 RW Arnhem

Postbus 7010
6801 HA Arnhem

T 026 3552455
I www.brandweernederland.nl
E info@brandweernederland.nl